

УДК ЗУДК 378.22:355.233

Георгій АРТЮШИН,
доктор педагогічних наук, професор,
Академія служби безпеки України, м. Київ

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Розглянуто проблему невідповідності професійної підготовки магістрів військового управління у сфері забезпечення державної безпеки сучасним практичним вимогам. Здійснено аналіз наявних наукових праць з проблем підготовки магістрів військового управління та виділено ключові вимоги до змісту та особливостей професійної підготовки магістрів військового управління у сфері забезпечення державної безпеки.

Ключові слова: *військова освіта, професійна підготовка магістрів, державна безпека, магістр військового управління у сфері забезпечення державної безпеки.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах країна потребує якісної та ефективної системи вищої військової освіти. Важкий політичний стан, в якому опинилася Україна, загроза українській державності зумовлюють необхідність зміцнення обороноздатності, у тому числі й за рахунок покращення якості підготовки висококваліфікованих фахівців для військової сфери. Урядом країни взято курс на модернізацію системи бойової і спеціальної підготовки персоналу сектору безпеки і оборони України, що припускає удоско-

налення концептуальних та доктринальних засад такої підготовки, запровадження інтегрованої системи освіти, бойової і спеціальної підготовки персоналу у секторі безпеки і оборони із залученням викладачів, інструкторів із держав – членів НАТО і ЄС, формування нової культури безпеки зі збереженням за необхідності спеціалізації та індивідуалізації системи підготовки кадрів [3].

Основною ланкою системи військової освіти України є вища освіта, яка забезпечує підготовку військових фахівців за усім переліком спеціальностей на тактичному, оперативно-тактичному та оперативно-стратегічному рівнях. Прийняття Закону України “Про вищу освіту” [2] зумовило зміну існуючих рівнів вищої освіти, що також потребує перегляду змісту та особливостей підготовки військових фахівців на різних рівнях вищої військової освіти, зокрема, магістерському.

У даній статті буде розглянуто проблему невідповідності професійної підготовки магістрів військового управління у сфері забезпечення державної безпеки сучасним практичним вимогам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Обґрунтуванню теоретико-методологічних засад військової освіти та підготовки військових фахівців у вищій школі присвятили свої наукові праці М. І. Нецадим, В. В. Стасюк, В. М. Телелим, В. В. Ягупов та ін. Дослідниками обґрунтовано специфіку змісту та технологій вищої військової освіти, визначено основні методологічні підходи до професійної підготовки військових фахівців. У спільній публікації В. В. Ягупова та В. А. Кортенко [10] проаналізовано актуальні проблеми підготовки військових фахівців в руслі інтеграції національної системи вищої освіти в європейський освітній простір, а також визначено основні завдання щодо адаптації системи військової освіти до вимог Болонського процесу, зокрема, переходу на трьохступеневу систему вищої освіти – бакалавр, магістр, доктор філософії.

Питання підготовки магістрів військового управління досліджували О. В. Бойко, Т. М. Мацевко, О. Є. Міршук, В. Є. Мозальов, Л. В. Олійник, В. В. Стасюк, В. А. Шемчук та ін. Зокрема, О. В. Бойко [1] здійснив теоретичне обґрунтування та експериментальну

перевірку цілей, завдань, принципів, змісту і дидактичної технології формування готовності у майбутніх магістрів військово-соціального управління – офіцерів із гуманітарних питань оперативно-тактичного рівня до управління процесом виховання військовослужбовців у військових частинах (з'єднаннях) під час їхньої підготовки у ВВНЗ. Т. М. Мацевко [4] дослідив психологічні особливості розвитку управлінської компетентності майбутніх магістрів військово-соціального управління. технологію формування педагогічної компетентності О. Є. Міршуком теоретично обґрунтовано магістрів військово-соціального управління в процесі професійної підготовки в умовах вищого навчального закладу військового профілю [5]. В. Є. Мозальовим розглянуто проблему моніторингу якості підготовки магістрів військового управління у військових вищих навчальних закладах. В. В. Стасюк та Л. В. Олійник обґрунтували основні напрями вдосконалення методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління [8]. В. А. Шемчук здійснив обґрунтування педагогічних умов розвитку управлінського мислення майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти.

Водночас практично не досліджено проблему професійної підготовки магістрів військового управління у сфері забезпечення державної безпеки.

Мета статті – здійснити аналіз наявних наукових праць з проблем підготовки магістрів військового управління та виділити ключові вимоги до змісту та особливостей професійної підготовки магістрів військового управління у сфері забезпечення державної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для визначення сучасних вимог до магістерської підготовки військових фахівців необхідно насамперед звернутись до сутності поняття “магістерський рівень вищої освіти”. Згідно статті 5 Закону України “Про вищу освіту” [2], підготовка магістрів складає другий (магістерський) рівень вищої освіти, що відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціаль-

ністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності. Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90–120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми – 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов’язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків.

Реалізація магістерської підготовки в умовах вищого навчального закладу військового профілю має певні особливості, які не завжди узгоджуються із загальними нормативними підходами. Так, в аналітичній доповіді науковців Національного інституту стратегічних досліджень на тему “Система підготовки кадрів для сил безпеки України: проблеми та перспективи розвитку” [7] визначено проблеми функціонування вітчизняних вищих військових навчальних закладів у структурі вищої освіти України, що ускладнюють якісну фахову підготовку кадрів для сектору безпеки і оборони: ліцензовані МОН України навчальні програми в обсязі кредитів ЄКТС, галузі знань і спеціальності, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, а також ступені вищої освіти не забезпечують їм необхідний обсяг знань, практичних навичок та вмінь; підготовка кадрів для сектору безпеки та оборони України за часовими стандартами вищої освіти (12-ти річний цикл здобуття повної вищої освіти) не виправдано затягує процес навчання українських силовиків, не дозволяє оперативно забезпечувати сили безпеки досвідченими кадрами із практичним досвідом. Відповідно авторами вказується на необхідність здійснення безпосереднього керівництва системою підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України центральними органами виконавчої влади чи державними органами зі спеціальним статусом, у структурі яких функціонують відповідні навчальні заклади зі специфічними умовами навчання.

Реалізація такої підготовки має враховувати сучасні вимоги до організації освітнього процесу у вищій школі та ефективний зарубіжний досвід.

В. В. Стасюк та Л. В. Олійник [8] виділили два фактори, які диктують нові вимоги до методологічної, світоглядної, системної підготовки магістрів військово-соціального управління: інформатизація суспільства, за якої збільшується важливість системних, міждисциплінарних знань військового керівника та його аналітичних здібностей; інноваційність, що визначає потребу у підготовці магістрів військово-соціального управління до інноваційної діяльності. Автори вважають, що “педагогічний процес підготовки магістрів військово-соціального управління має бути підпорядкованим не стільки завданню інформаційного насичення, скільки формуванню продуктивного мислення, розвитку інтелектуального потенціалу особистості, становленню способів логічного аналізу і всебічної обробки інформації, творчому конструюванню”. Відповідно виділено педагогічні ідеї, що мають використовуватись при підготовці магістрів військово-соціального управління: систематичне та цілеспрямоване контекстне навчання, побудова педагогічного процесу на засадах особистісного підходу, пріоритет творчої, пошукової-діяльності тих, хто навчається, в поєднанні з практичною реалізацією її результатів; опора на сучасні інформаційні технології; забезпечення формування продуктивного мислення та розвиток емоцій і почуттів, що сприяють прояву творчості тощо.

В. А. Шемчук [9] вважає ключовим завданням підготовки майбутніх магістрів військового управління розвиток управлінського мислення та виділяє для цього такі педагогічні умови: організаційно-педагогічні: створення професійно орієнтованого навчального середовища; спеціальний зміст підготовки, забезпечення міжпредметних зв'язків; методичні умови: застосування професійно орієнтованих методик і дидактичних технологій, забезпечення самоменеджменту слухачів у навчальній діяльності.

Також слід відмітити і певні національні особливості підготовки магістрів у вищих військових спеціальних навчальних закладах України. Зокрема, зміст такої підготовки обмежений існуючими кількома

спеціальностями і має переважно управлінське спрямування. Підготовка магістрів військової справи за кордоном є більш диференційованою та спрямованою на вирішення як практичних, так і наукових завдань. Наприклад, у США у Коледжі командування та генерального штабу армії США (CGSC) з 1964 р. реалізується програма «Магістр військового мистецтва і науки» (MMAS). Це міждисциплінарна програма, яка охоплює багато академічних дисциплін: соціологія, історія, інженерія, психологія, політика, географія, етика, економіка тощо. В Австралійському командному коледжі (ANU) здійснюється підготовка магістрів військових та оборонних досліджень. У результаті навчання слухачі мають продемонструвати спеціалізовані знання і спеціальні пізнавальні навички у військових та оборонних дослідженнях, з комплексним розумінням стратегії і тактики проведення військових операцій, здатністю до критичного мислення, аналізу і синтезу складної інформації, проведення досліджень, здійснення експертних оцінок у військовому та політичному контексті.

Стан професійної підготовки майбутніх магістрів у ВНЗ військового профілю не завжди відповідає сучасним вимогам. Зокрема, О. В. Бойко у своєму дисертаційному дослідженні [1] виявив такі проблеми: орієнтація професійної підготовки майбутніх магістрів ВСУ – офіцерів із гуманітарних питань оперативного-тактичного рівня – на передачу програмованих знань, навичок і вмінь; недосконалість робочих навчальних програм і тематичних планів; недостатня практична спрямованість військово-дидактичного процесу; недостатнє застосування у ньому моделювання основних функцій управлінської діяльності у майбутніх магістрів ВСУ; перевага у військово-дидактичному процесі описово-пояснювальних підходів; прийняття слухачів пасивними об'єктами учіння; практична відсутність діалогу між науково-педагогічними працівниками і слухачами; недостатня військово-практична поінформованість науково-педагогічних працівників; недостатня їх мотивація до цієї діяльності, що пов'язано із стереотипом очікування вказівок на організацію процесу виховання зверху; відсутність їх цілеспрямованої психолого-педагогічної підготовки до цього виду діяльності.

Ці проблеми є типовими для підготовки магістрів у вищих військо-вих спеціальних навчальних закладах, зокрема для підготовки магістрів військового управління у сфері забезпечення державної безпеки.

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 “Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачі вищої освіти”, підготовка магістрів військового управління у сфері забезпечення державної безпеки відповідає галузі знань 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону та спеціальності 251 – Державна безпека. Дана підготовка реалізується у Національній академії Служби безпеки України за спеціалізаціями, визначеними Академією для потреб Служби безпеки України та інших заінтересованих державних органів. На навчання за цією спеціальністю приймаються військовослужбовці з числа осіб офіцерського складу, які відібрані та направлені на навчання підрозділами, органами Служби безпеки України, а також підрозділами інших заінтересованих державних органів у порядку встановленому законодавством України та Правилами прийому до Національної академії Служби безпеки України.

Вивчення стану такої підготовки у Національній академії Служби безпеки України дозволив виділити такі недоліки:

- недостатнє розуміння специфіки, цілей і завдань такої підготовки;
- недостатня зорієнтованість підготовки на формування дослідницьких, аналітичних здібностей майбутніх магістрів, критичного та стратегічного мислення, готовності до інноваційної діяльності, лідерства;
- дублювання змісту окремих дисциплін та недостатній міждисциплінарний підхід;
- недостатня диференціація та індивідуалізація навчання слухачів, мала варіативність такої підготовки.

Необхідно розробити цілісні та різноманітні програми магістерської підготовки у сфері державної безпеки практичного та дослідницького характеру, зробити навчання різнобічним та варіативним, запровадити міждисциплінарні тренінги, спецкурси. При проектуванні змісту навчання доцільно використовувати компетентнісний, модульний, диференційований підходи. Збагачувати навчальний ма-

теріал різноманітними відомостями, розвивати ерудицію та інтелектуальні властивості слухачів. Значна увага має бути приділена підвищенню психолого-педагогічної компетентності викладацького складу, що забезпечують підготовку магістрів. Перевага має надаватись використанню продуктивних, пошукових, інтерактивних, креативних технологій організації навчального процесу, більше використовувати діалогове навчання, заохочувати самостійну навчальну діяльність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений теоретичний аналіз дозволив зробити такі висновки та узагальнення.

1. В сучасних умовах існує потреба в удосконаленні підготовки магістрів військового управління у сфері забезпечення державної безпеки.

2. Реалізація магістерської підготовки в умовах вищого навчального закладу військового профілю має певні особливості, які не завжди узгоджуються із загальними нормативними підходами.

3. Реалізація такої підготовки має враховувати сучасні вимоги до організації освітньо-виховного процесу у вищій школі та ефективний зарубіжний досвід.

4. Необхідно здійснювати пошук та обґрунтування сучасного змісту та технологій підготовки магістрів військового управління у сфері забезпечення державної безпеки.

У подальших дослідженнях пропонується продовжувати аналіз специфічних вимог підготовки магістрів військового управління у сфері забезпечення державної безпеки, обґрунтування програм магістерської підготовки за цим напрямом.

Список використаної літератури

1. Бойко О. В. Формування готовності до управлінської діяльності у майбутніх магістрів військово-соціального управління : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. В. Бойко; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2005. – 20 с.

2. Закон України “Про вищу освіту” від 1.07.2014 року № 1556–VII // Відомості Верховної Ради, 2014, № 37–38, ст. 2004.

3. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України : Указ Президента України від 14.03.2016 № 92/2016 / Урядовий кур’єр від 18.03.2016. – № 52.

4. Мацевко Т. М. Психологічні особливості розвитку управлінської компетентності майбутніх магістрів військового профілю : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09 / Т. М. Мацевко ; Нац. акад. оборони України. – К., 2007. – 20 с.

5. Міршук О. Є. Теоретичне обґрунтування технології формування педагогічної компетентності магістрів військово-соціального управління в процесі професійної підготовки / О. Є. Міршук // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. № 45 / Укр. інж.-пед. акад. ; [голов. ред. О. Є. Коваленко; редкол.: М. І. Лазарев (заст. голов. ред.) [та ін.]; відп. ред. В. В. Кулешова ; ред. Н. В. Ротова ; випуск. ред. О. М. Максименко ; відп. секр. редкол. Т. Л. Ашеко]. – Харків : УПА, 2014. – С. 87–94.

6. Мозальов В. Є. Критерії моніторингу якості військово-професійної підготовки магістрів військового управління у військових вищих навчальних закладах / В. Є. Мозальов // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка . Серія: педагогіка. – 2016. – № 2. – С. 224–230.

7. Система підготовки кадрів для сил безпеки України: проблеми та перспективи розвитку: аналітична доп. / С. В. Сьомін, О. О. Резнікова; за заг. ред. В. П. Горбуліна. – К. : НІСД, 2–16. – 50 с.

8. Стасюк В. В. Особливості підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління до вимог болонського процесу / В. В. Стасюк, Л. В. Олійник // Військова освіта. – 2013. – № 2. – С. 155–164.

9. Шемчук В. А. Педагогічні умови розвитку управлінського мислення майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / В. А. Шемчук; Нац. акад. оборони України. – К., 2012. – 20 с.

10. Ягупов В. В. Актуальні проблеми підготовки військових фахівців у контексті європейської інтеграції системи вищої освіти / В. В. Ягупов, В. А. Кортенко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : [зб. наук. пр. Української інженерно-педагогічної академії / гол. ред. О. Е. Коваленко]. – 2005. – № 11. – С. 24–35.

Артюшин Г. М. Профессиональная подготовка магистров военного управления в сфере обеспечения государственной безопасности как научно-педагогическая проблема

Рассмотрена проблема несоответствия профессиональной подготовки магистров военного управления в сфере обеспечения государственной безопасности современным практическим требованиям.

Осуществлен анализ существующих научных трудов по проблемам подготовки магистров военного управления и выделены ключевые требования к содержанию и особенностям профессиональной подготовки магистров военного управления в сфере обеспечения государственной безопасности.

Ключевые слова: *военное образование, профессиональная подготовка магистров, государственная безопасность, магистр военного управления в сфере обеспечения государственной безопасности.*

Artushin G. Professional Training of Masters of Military Control in the Sphere of National Security as a Scientific and Pedagogical Problem

The article deals with the problem of mismatching the professional training of Masters of Military Management in the field of providing state security to modern practical requirements.

The analysis of existing research works on preparation of masters of military administration and highlighted key requirements for the content and features of training masters of military control in the area of national security.

The article points to the need for immediate management system training for the security and defense of Ukraine central executive authorities or public bodies with special status, the structure of which operate in accordance with specific education learning environment.

Studying the state of such training at the National Academy of Security Service of Ukraine allowed to highlight the following disadvantages: insufficient understanding of the specifics, goals and objectives of such training; lack of orientation training at the formation of research and analytical capabilities of future masters, critical and strategic thinking, readiness for innovation, leadership; Duplication of content of separate disciplines and insufficient interdisciplinary approach; Insufficient differentiation and individualization of listeners training, the variation of such training was small.

Highlights the need to develop a coherent and varied program of Master training in public safety research and practical nature make learning versatile and variable, implement interdisciplinary training courses. When designing the content of the training it is advisable to use competency,

modular, differentiated approaches. Enrich the educational material with diverse information, develop erudition and intellectual qualities of listeners. Considerable attention should be paid to improving the psychological and pedagogical competence of the teaching staff, which provides for the preparation of masters. The advantage should be given to the use of productive, searchable, interactive, creative technologies for the organization of the learning process, more use of dialogue training, and encouragement of independent learning activities.

The conducted theoretical analysis made it possible to draw conclusions and generalizations. First, in modern conditions there is a need to improve the training of masters of military management in the field of state security. Second, the implementation of Master training in terms of higher education institution military profile has certain features that are not always consistent with the general regulatory approaches. Thirdly, the implementation of such training should take into account modern requirements for the organization of educational process in high school and effective foreign experience. Fourthly, it is necessary to search and substantiate the modern content and technologies of preparing masters of military management in the field of state security.

Keywords: *military education, professional training of masters, state security, master of military management in the field of state security.*